

Modern Archival

સ્વતંત્રતા પછીનું ભારત: પડકારો અને સિદ્ધિઓ

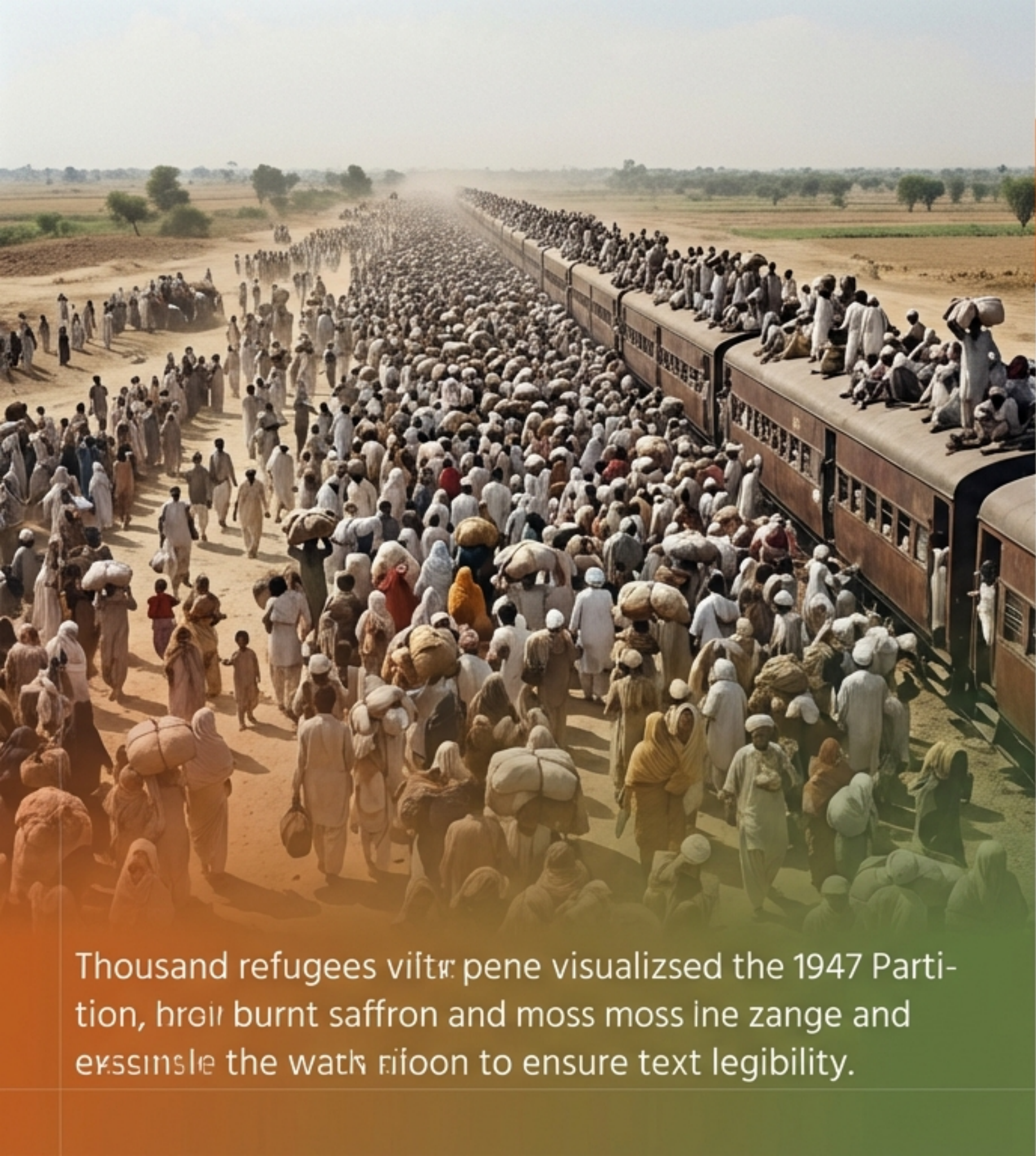
વિભાજનની વેદનાથી આધુનિક રાષ્ટ્રના નિર્માણ સુધીની યાત્રા

૧૫ ઓગસ્ટ, ૧૯૪૭:
સ્વતંત્રતાની સવાર

હિંદ સ્વાતંત્ર્યધારો
(જુલાઈ ૧૯૪૭)

Thousand refugees viftr: pene visualized the 1947 Parti-
tion, hrcir burnt saffron and moss moss ine zange and
exssinsle the walk rifoan to ensure text legibility.

સ્વતંત્રતાની સવાર અને વિભાજનની ઘાયા

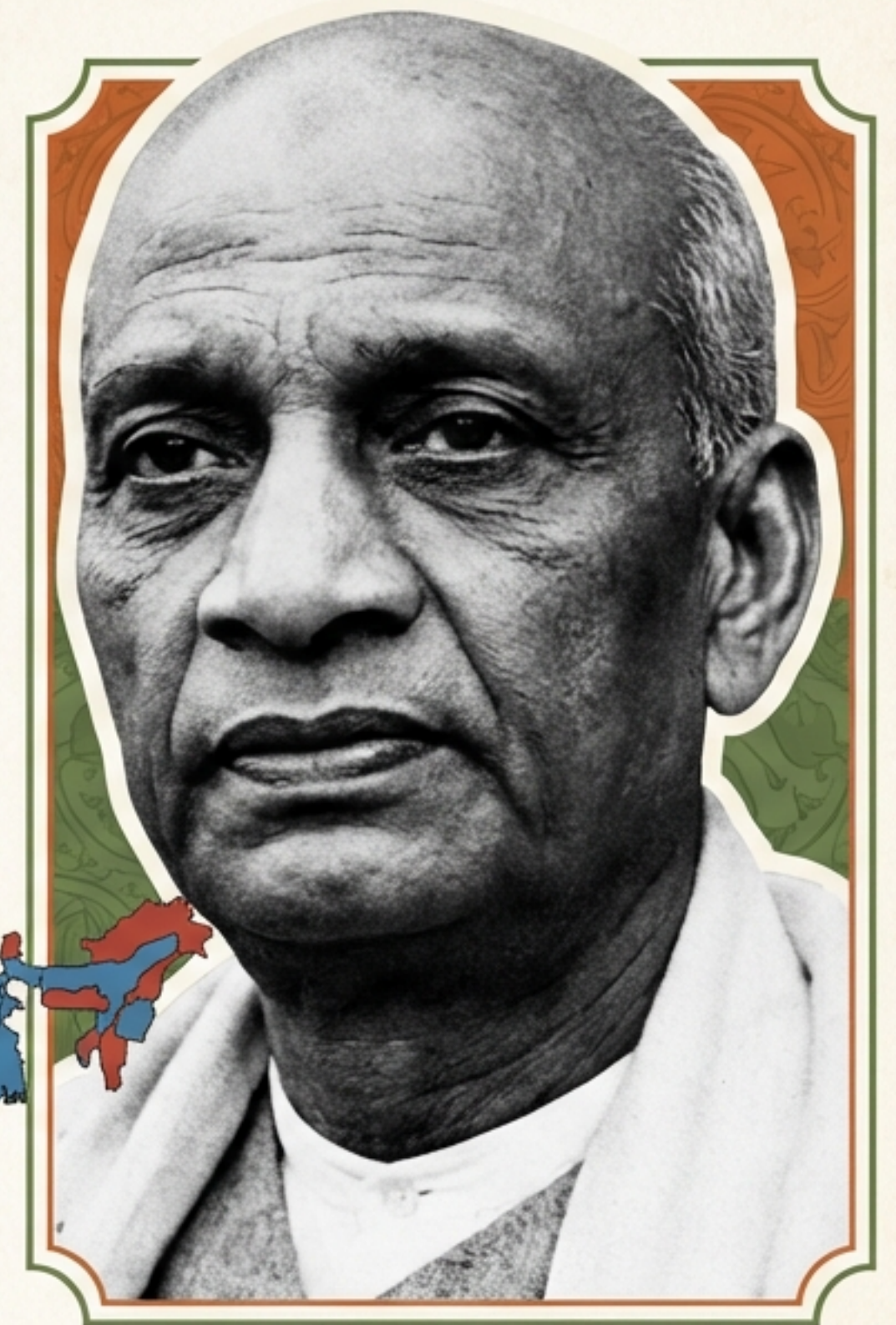
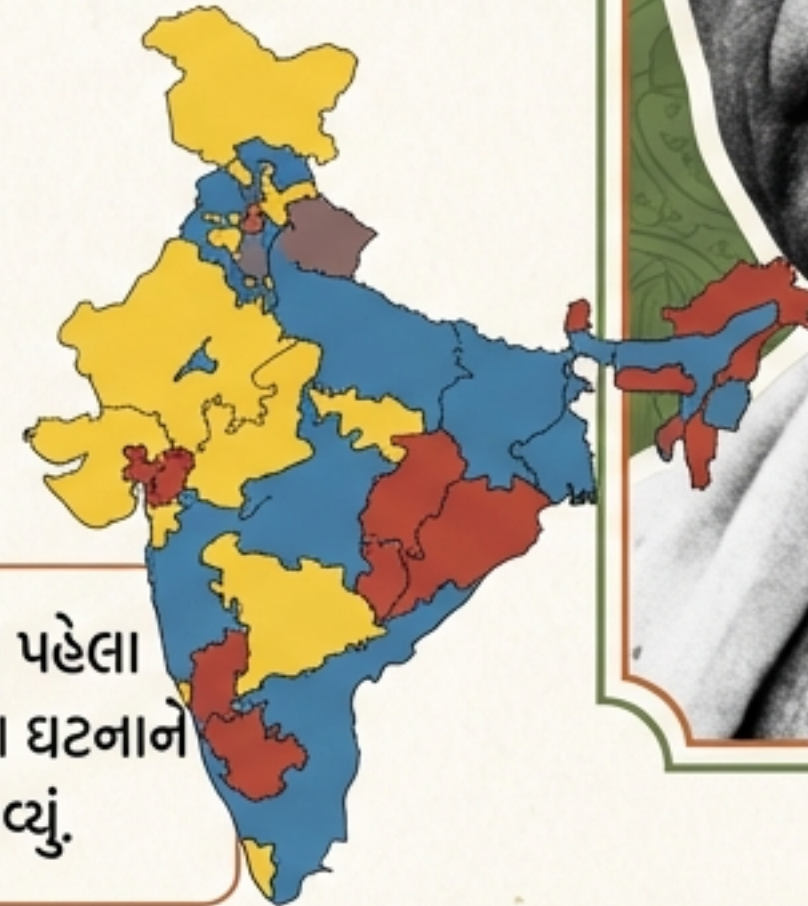
- ૧૫ ઓગસ્ટ, ૧૯૪૭: દેશભરમાં આનંદનો માહોલ, પરંતુ સાથે વિકટ સમસ્યાઓ.
- શરણાર્થીઓની સમસ્યા: પાકિસ્તાનમાંથી બિનમુસ્લિમોને હાંકી કાઢવાની નીતિને કારણે લગભગ ૮૦ લાખ શરણાર્થીઓ ભારત આવ્યા.
- પડકાર: આ લાખો લોકોને સમાવવા અને રોજગારી આપવી એ વિકટ સમસ્યા હતી.
- ઉકેલ: ભારત સરકાર અને લોકોએ કુનેહથી જવાબદારી નિભાવી. શરણાર્થી શિબિરો ખોલવામાં આવી અને પુનઃવસવાટ બાદ તેઓ નૂતન જીવનની શરૂઆત કરી શક્યા.

પડર દેશી રાજ્યો: અખંડ ભારતનું સ્વપ્ન

- **પરિસ્થિતિ:** આઝાદી સમયે ભારતમાં પડર નાના-મોટા દેશી રાજ્યો હતા.
- **મહાનયક:** તત્કાલીન નાયબ વડાપ્રધાન અને ગૃહપ્રધાન સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ અને તેમના સચિવ વી.પી. મેનન.
- **કાર્ય:** તેમણે રાજાઓમાં દેશભક્તિ જાગ્રત કરી અને પોતાની મુત્સદીગીરીથી રાજ્યોનું ભારત સંઘમાં વિલીનીકરણ કર્યું.

પ્રથમ પહેલ: ભાવનગરના મહારાજા કૃષ્ણકુમારસિંહજીએ સૌથી પહેલા 'જવાબદાર સરકાર'નો શુભારંભ કર્યો. જવાહરલાલ નેહરુએ આ ઘટનાને 'સમકાલીન ઇતિહાસનું સૌથી વિશેષ નોંધપાત્ર એકીકરણ' ગણાવ્યું.

સંઘર્ષ અને વિજય: જૂનાગઢ અને હૈદરાબાદ

જૂનાગઢ (Junagadh)

- નવાબે પાકિસ્તાન સાથે જોડાણ લખી આપ્યું, પરંતુ પ્રજા ભારત સાથે રહેવા માંગતી હતી.
- મુંબઈમાં 'આરઝી હકુમત'ની સ્થાપના થઈ.
- નવાબ પાકિસ્તાન ભાગી ગયા અને લોકમત (Plebiscite) લેવાયો જેમાં પ્રચંડ બહુમતીથી જનતાએ ભારતનો સાથ આપ્યો.

વિલીનીકરણ

- નિઝામ ભારત સંઘ સાથે જોડાવા તૈયાર નહોતા.
- અંતે, ભારત સરકારે 'પોલીસ પગલું' ભરીને હૈદરાબાદનું વિલીનીકરણ કર્યું.
- આ કાર્યમાં કનૈયાલાલ મુનશીની ભૂમિકા મહત્વની રહી.

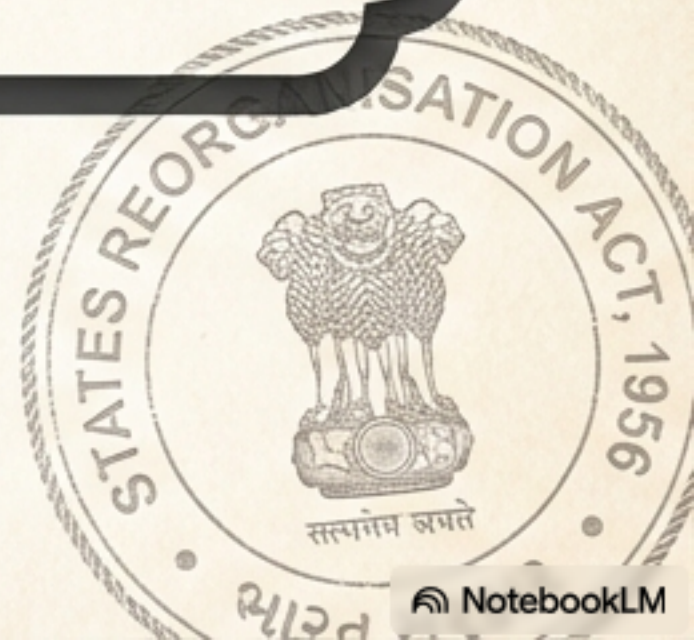
કાશ્મીરનો પ્રશ્ન

- **શરૂઆત:** મહારાજા હરિસિંહ ડોગરાએ શરૂઆતમાં કોઈ પણ દેશ સાથે જોડાણ કર્યું ન હતું.
- **આક્રમણ:** પાકિસ્તાને કાશ્મીર પર આક્રમણ કર્યું, જેથી હરિસિંહે ભારતની લશ્કરી મદદ માંગી અને જોડાણખત પર સહી કરી.
- **પરિણામ:** ભારતીય લશ્કરે કાશ્મીરનું રક્ષણ કર્યું, પરંતુ તે દરમિયાન ત્રીજા ભાગના પ્રદેશ પર પાકિસ્તાને કબજો જમાવ્યો.
- આજે આ પ્રદેશ P.O.K. (Pakistan Occupied Kashmir) તરીકે ઓળખાય છે.

૧૯૪૮ના અંત પહેલાં ભારતમાં રાજકીય એકતા સિદ્ધ થઈ.

રાજ્યોની પુનઃરચના: ભાષાવાર રાજ્યો

મહાગુજરાત આંદોલન અને ગુજરાતની સ્થાપના

- **સંઘર્ષ:** મુંબઈ રાજ્યમાં મરાઠી અને ગુજરાતી એમ દ્વિભાષી વિસ્તારો હતા. ગુજરાતી અલગ રાજ્ય માટે 'મહાગુજરાત આંદોલન' શરૂ થયું.
- **નેતા:** ઈન્દુલાલ યાજ્ઞિક (ઈન્દુયાચા), ભાઈલાલભાઈ, બ્રહ્મકુમાર ભટ્ટ વગેરે.
- **સ્થાપના:** ૧ મે, ૧૯૬૦ના રોજ ગુજરાત રાજ્યની સ્થાપના થઈ.
- **ઉદ્ઘાટન:** સાબરમતી આશ્રમ ખાતે પૂજ્ય રવિશંકર મહારાજની ઉપસ્થિતિમાં.
- **પ્રથમ નેતૃત્વ:**
  - રાજ્યપાલ: મહેંદીનવાઝ જંગ
  - મુખ્યમંત્રી: ડૉ. જીવરાજ મહેતા

વિદેશી શાસનનો અંત

ફ્રેન્ચ વસાહતો (શાંતિપૂર્ણ ઉકેલ)

- પુડુચેરી, માહે, યનામ, કરાઈકલ.
- લોકોએ 'ભારત છોડો'નું એલાન આપ્યું.
- ફ્રાન્સે ૧૯૫૪માં શાંતિપૂર્ણ રીતે વસાહતો ભારતને સોંપી.

પોર્ટુગીઝ વસાહતો (લશ્કરી કાર્યવાહી)

- દીવ, દમણ, ગોવા, દાદરા અને નગરહવેલી.
- 'ગોવા મુક્તિ આંદોલન' અને સત્યાગ્રહ.
- ઓપરેશન વિજય (૧૯૬૧): જનરલ ચૌધરીની આગેવાની નીચે લશ્કરી અભિયાન દ્વારા ગોવાનું વિલીનીકરણ.

આયોજન અને આર્થિક વિકાસ

આયોજન પંચ (Planning Commission):
૧૯૫૦માં સ્થાપના. (વર્તમાન: નીતિ આયોગ)

ઉદ્દેશ્ય: પંચવર્ષીય યોજનાઓ દ્વારા આર્થિક સ્વાવલંબન.

મુખ્ય સિદ્ધિઓ:

- ઔદ્યોગિક વિકાસ અને પાયાના ઉદ્યોગોની સ્થાપના.
- હરિયાળી ક્રાંતિ (Green Revolution): અનાજ ઉત્પાદનમાં સ્વાવલંબન.
- શ્વેત ક્રાંતિ: દૂધ ઉત્પાદનમાં વધારો.

સતત પ્રયાસ: ગરીબી અને આર્થિક અસમાનતા ઘટાડવી.

આધુનિક ભારત: વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી

વૈશ્વિક સિદ્ધિ:

ભારતે વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી ક્ષેત્રે હરણફાળ ભરી છે.

અવકાશ સંશોધન (Space Research):

- ઉપગ્રહો છોડવા માટે GSLV ટેકનોલોજી.
- મંગળ મિશન અને સેટેલાઈટમાં સંપૂર્ણ સ્વાવલંબન.

વૈશ્વિક ઓળખ:

- ૨૧ જૂન: 'વિશ્વયોગ દિવસ' (United Nations દ્વારા ઘોષિત).
- લોકશાહી: વિશ્વની સૌથી મોટી સફળ લોકશાહી.

વિવિધતામાં એકતા એ
ભારતની શક્તિ છે.